

Co je to sociální trojčlennost?

Člověk se stává čím dál složitějším a s ním i lidská společnost. Často však chce mít sám sebe jednoduššího než je, redukovat se na nějaký vzorec nebo dokonce na politickou stranu. Zasadit se za sociální trojčlennost znamená pracovat na také společnosti, jež člověka přijímá v jeho celistvosti, se všemi jeho zdánlivými rozpory.

Čím dál víc lidí chápe, že hospodářský a právní život netvoří celý jejich společenský život. Třetí prvek – duchovní život – se však dodnes kvůli nadvládě obou zbylých prvků nemohl správně rozvinout. To platí nejen pro mnohé diktatury, ale i pro všechny naše demokracie, jež jsou ještě daleko od toho, aby postavily duchovní život na vlastní nohy. Tyto tři oblasti jsou na sebe tak odkázány, že nadvláda jedné z nich má katastrofální zpětné účinky na obě zbylé oblasti. Hnutí za sociální trojčlennost se snaží upozornit na tento úpadek a ukázat nové perspektivy.

Zdravá společnost předpokládá rozdělení společnosti na tři oblasti: duchovní život (kultura a vzdělávání), hospodářský život (ceny a měna) a právní život. Rozhodujícím je přesné přiřazení společenských fenoménů jednotlivým oblastem života. Ohledně tohoto přiřazení, nám trojčlennost přináší vícero překvapení.

Oblasti společnosti by se měly rozvíjet autonomně (samostatně) a tím na sebe pozitivně působit. Co zní zpočátku abstraktně, má při přenesení do praxe radikální následky: např. právní život (stát) nesmí zasahovat do duchovního života a vykonávat politiku vzdělávání.

Teprve když tyto oblasti nebudou směřovány, mohou přivést k rozkvětu své vlastní zákonitosti a vlastní ideály: svobodu v duchovním, rovnost v právním a bratrství v hospodářském životě. Jiné přiřazení ideálů by působilo ničivě: rovnost v duchovním životě zabíjí každou inovaci, svoboda v právním životě porušuje zákony. Jiný ideál než bratrství v hospodářském životě vede k socialismu (rovnost) nebo liberalismu (svoboda). Až správné přiřazení ideálů k jednotlivým oblastem života oživuje. Když se směšují, vzájemně se ruší.

Každý člověk je menšinou – svoboda v duchovním životě

Svobodný duchovní život, jako svobodně tvořící umění a vzdělávání, buduje schopnosti, jež lidstvo potřebuje pro svoje myšlenkové i hmotné přežití a další rozvoj. Schopnosti se mohou vyvinout jen ze svobodného ducha.

Vše, co souvisí se schopnostmi, patří do oblasti duchovního života: hospodářští podnikatelé s reálnou (a ne na hospodářské moci založenou) schopností vést podnik patří k duchovnímu životu stejně jako výuka. Kromě toho jsou všechny formy kapitálu a úvěrů otázkou schopnosti vytvořit z majetku hospodářský proces a tím otázkou duchovního života. Proto by měl být kapitál kontrolován duchovním životem a přenechán schopným podnikatelům až do jejich odchodu do důchodu nebo jejich smrti. Pak by se dostal darem k novému schopnému podnikateli. Jakékoliv dědění kapitálu by bylo vyloučeno, protože kapitál by nebyl vázán na krev, ale na schopnosti.

Stejně je i posuzování jiných lidí schopností, kterou se vyznačují pouze osobnosti svobodného duchovního života. Proto by měla být jurisdikce vyňata z právní složky státu. Obžalovaný by si (samozřejmě, ne dodatečně, ale v přípravném stádiu) sám vybral ze svobodného duchovního života soudce, kterého považuje za nejpovolnějšího. To zaručuje kvalitu v jurisdikci namísto skutečnosti vzdálené právní opatrnosti.

Myšlenky jsou svobodné a proto je duševní vlastnictví arogancí. Autorská práva nebo patenty vedou vždy (nejen v případě bio-piráctví) k duševnímu lupičství. Samozřejmě, i výzkumní pracovníci musí z něčeho žít. Financování příspěvky a dary jim ale dovoluje dát výsledky svého výzkumu volně k dispozici. Výzkumná oddělení mezinárodních koncernů a státem vedený výzkum musejí být nahrazeny takovými samostatnými výzkumnými zařízeními.

Člověk má být duchovně svobodný a proto jsou nanucené příslušnosti ke skupinám a z toho vyplývající skupinová, jazyková a hodnotová omezení zavrženíhodná. Každý člověk je menšinou. Svoboda – narozdíl od politiky – nezná žádné kompromisy, nýbrž jen toleranci. Ten, kdo jedná z přesvědčení, nebude chtít zakazovat cizí jednání. Stanoví si priority a bude (pokud možno) spolupracovat se stejně smýšlejícími, aby bylo jeho jednání účinnější. Skupiny, které si nárokují právo na výjimečnost (jako např. politické strany, katolická církev a víceré sekty), časem samy zaniknou.

Každý člověk je lidstvem – bratrství v hospodářském životě

Hospodářský život se skládá z výroby, oběhu a spotřeby zboží, čímž jsou uspokojovány lidské potřeby. Nestátní organizace budou tyto potřeby zkoumat a vyvodí z nich potřebám odpovídající kontrakty a cenovou regulaci. Prvé náznaky možno najít v spravedlivém obchodě, jenž proti slepému trhu staví dlouhodobé kontrakty a vyznačuje se svou ohleduplností.

Důsledným uspořádáním hospodářství se některé zásahy státu stávají zbytečnými. Potřebná změna struktur už není věcí státu ale věcí samotného hospodářství. Regulace cen asociacemi totiž neprobíhá přímo, ale skrze regulaci počtu zaměstnanců na odvětví. Ale i procesu koncentrace, této tendenci dnešního hospodářství k centralizaci, se dá lépe zabránit asociacemi než státním protimonopolním úřadem. Stát má totiž na monopolech zájem, a proto proti nim bojuje jen polovičatě. Spolupůsobením výrobců a spotřebitelů, kteří mají protichůdné zájmy, směřují asociace k správné velikosti. Koncerny ustupují sítím, jež se nedrží žádných politických hranic a nezvrhávají se v novou diktaturu.

K hospodářství patří i peníze. Už nebude existovat žádná státní peněžní politika ani mezistátní peněžní politika (jako u eura). Peníze, které mají jinak vždy tendenci odtrhávat se od hospodářské reality, mají znovu získat konkrétní hodnotu vzdáním se hypotečních úvěrů a udělováním výlučně osobních úvěrů. Úloha státu se tu omezí na to, aby nedovolil lichvářské úroky. Bez výrobních prostředků není co prodávat. Peníze musejí proto vznikat tam, kde jsou nasazeny výrobní prostředky, t.j. decentralizovaně v každém jednotlivém podniku, a zmizet, když tyto výrobní prostředky už nic nevyrábějí. Jen takto omezenými penězi (resp. omezenými akciemi) lze zabránit každé inflaci a měnové spekulaci.

Každý člověk má jeden hlas – rovnost v právním životě

V státním právním životě jsou si před zákonem všichni rovni. Odehrává se v něm všechno to, co musí záviset na mínění a pocitu každého svéprávného člověka (např. vnější a vnitřní bezpečnost). Narozdíl od duchovního a hospodářského života se tu člověk musí smířit s tím, že může být přehlasován.

Státní život však není žádnou nadstavbou nad občanskou společností, ale jen jedním z její článků (vedle hospodářského a duchovního života). S demokratizací státu mělo poručnictví nad-státu už dávno ustoupit společnosti se dvěma autonomními sférami – duchovním a hospodářským životem. Sotva co z toho však lze pozorovat. Jestli pomůže víc demokracie nebo nějaká přímější demokracie, je ale sporné. Stát by spíše měl být souběžně s tím ve jménu svobody a bratrství mnohem víc omezován.

Prvé náznaky toho najdeme v samotném slově demokracie. Většinou se do ní zahrnují nejen svobodné volby, ale i nezávislá média. Ten, kdo v tomto smyslu myslí důsledně dál, bude muset požadovat i nezávislé školství.

Proto trojčlennost při změně hospodářských poměrů nestaví na politické moci nebo na násilí, ale na svobodně získaných poznacích. Jen tak se můžeme vypořádat s ekonomickými a ekologickými potřebami našeho globalizovaného světa.

Každý člověk je mostem – spolupůsobení extrémů

Každý člověk je zároveň menšinou, občanem i představuje celé lidstvo. Společenské instituce však musí být vybudovány jednodušeji. Mohou brát v potaz vždy jen jedno z toho. V užším smyslu slova nemůže být žádná společenská instituce lidskou. Proto může člověk v jedné instituci uskutečnit jen část sebe samého. Lidskou se společnost stává až spolupůsobením společenských institucí, když se tyto začnou skutečně doplňovat bez toho, že by se chtěly navzájem pohltit.

Kdo ale zaručí, že se společenské instituce se svými jednostrannostmi nerozejdou různými směry? Nikdo jiný, než člověk sám. On je to, kdo staví mosty. Je nejen občanem ve státě, ale je aktivní i v hospodářství a v kultuře. I přepracovaný učitel je konzumentem a tedy nejen součástí školy (duchovního života) ale i součástí hospodářského života. Člověk je jednotou společnosti, a čím více se ho to týká, tím lépe.

Autor: Sylvain Coiplet

Přeložil: Marian Fillo

Výtah z publikace Miluše Kubičkové (poslední odstavec zkrácen a aktualizován)

Sociální trojčlennost- most mezi duchovním a životním polem

Co nejvíce velkého učitele tížilo po celý jeho život, byla otázka, proč se nedaří postavit most mezi duchovním pojetím života a řešením životně důležitých, především sociálních otázek. Lidé si zřejmě duchovno posunuli příliš daleko od běžného života. Smyslem duchovní vědy-anthroposofie naopak je sloužit nejen vyšším skutečností, ale i pozemskému životu: „Jestliže se opomene postavit most mezi oběma oblastmi života, pak člověk propadá jak v náboženském, mravním životě, tak i v sociálním myšlení do pouhého blouznění, vzdáleného každodenní pravé skutečnosti, které se pak vymstí. Bez osvojení si sociálního myšlení vyznívá snaha pomáhat bližním a žít s nimi v pravém lidském soužití na prázdno.“ Tato slova dosvědčují Steinerovo silné sociální cítění a obětavou snahu pomáhat rozvíjet myšlení dělníků, kterým přednesl celé cykly přednášek. Téměř prorockými se později stala tato jeho slova: „Kdyby tehdy více nepředpojatých lidí sledovalo se zájmem dělnické hnutí, a kdyby jednali s proletariátem s porozuměním, pak by se toto hnutí rozvíjelo docela jinak.“

V úvahách a člancích o sociálních otázkách Steiner už před sto lety pochopil, že hospodářská sféra nedokáže podpořit pravdu, pokud z toho nemá zisk. Hnací silou hospodářského života proto nemůže být egoismus, ale hodnota práce samé. Již v r. 1906 formuluje nový, tzv. základní sociální zákon: „Blaho společenství spolupracujících lidí je o to větší, čím méně jednotlivci si nárokuje výsledky svého výkonu, čím více z něj odevzdá svým spolupracovníkům a o co více jeho vlastní potřeby nejsou uspokojovány z jeho výkonu, nýbrž z výkonu druhých. Všechna zařízení uvnitř společnosti lidí, která tomuto zákonu odporují, musí při delším trvání někde vyvolat bídu a nouzi.“ Z toho nutně vyplynulo, že práce a mzda jsou dvě rozlišné skutečnosti.

Řešením otázky, jak má být společnost uspořádána, aby se základní sociální zákon mohl uskutečnit, dospěl Rudolf Steiner k ideji sociální trojčlennosti, jak se o tom dočítáme mimo jiné v knize Hlavní body sociální otázky. Osobitým způsobem oživil tři archetypální ideály hlášané, avšak neuskutečněné francouzskou revolucí. Tyto ideály byly uvedeny do odpovídajícího vztahu k jednotlivým ze tří základních oblastí společnosti: ideál svobody s oblastí kulturně-duchovní, ideál rovnosti s oblastí politicko- právní a v oblasti ekonomicko- výrobní má platit ideál bratrství. Nejen pro Rudolfa Steinera, ale pro nejbližší budoucnost lidstvo bylo tragické, že impulzy pro nové sociální uspořádání společnosti tehdy nebyly pochopeny. V r. 1924 pak Rudolf Steiner mluví o karmě celého lidstva, o temném mraku nad Evropou jako důsledku nezájmu lidí o věci společné, především však duchovní.

Nyní, teprve po sto letech dochází k jejich postupné renesanci Steinerových impulzů na poli sociálním a též k jejich určitému rozvoji přiměřeně novým poměrům. I když se nauka o sociální trojčlennosti ve velkém zatím neuskutečnila, realizuje se v menších, převážně anthroposofických společenstvích a iniciativách. Myšlenky sociální trojčlennosti včetně základního sociálního zákona se pokoušejí zavádět již i podniky. V zahraničí je živá debata o zavedení tzv. základního příjmu pro každého bez ohledu, zda pracuje nebo nikoli. Otázkou trojčlennosti se aktuálně intenzivně zabývá iniciativní skupina v Obci křesťanů v Praze.